

INTEGRATIVNA ULOGA DUHOVNIH ZNANOSTI

Ante Pažanin

Fakultet političkih znanosti, Zagreb

UDK 009

001:3

Izlaganje sa znanstvenog skupa

Primljeno: 11. 4. 1995.

Polazeći od mogućnosti sistematizacije cjeline ljudskoga znanja i od postojeće klasifikacije znanosti, autor pokazuje povijesno i sustavno mjesto duhovnih znanosti u njima, kao zajedničko ime za današnja područja društvenih i humanističkih znanosti. One su duhovne po tome što pomoću vlastite metode istražuju ljudski duh i oblike njegova raznovrsnog ozbiljenja u svijetu, od umjetnosti i prava preko morala i politike do povijesti, religije i filozofije. Duhovne znanosti polaze od motiviranosti i svrhovitosti ljudskoga djelovanja te vrše integrativnu ulogu time što povezuju ne samo humanističke i društvene znanosti nego i sve znanosti uopće kao izraz duha nekoga doba. Unatoč tom duhovnom jedinstvu čovjekova povijesnog svijeta, uobičajila se razlika između prirodnih znanosti kao znanosti objašnjavanja i duhovnih znanosti kao znanosti razumijevanja. U tom smislu, i prema najnovijim istraživanjima, posebno u njemačkom jezičnom području, duhovne znanosti obuhvaćaju društvene i humanističke znanosti od lingvistike i filologije preko ekonomije, sociologije, politologije, historije, prava i psihologije do komunikologije, teologije i filozofije, tj. sve one znanosti koje u razlici prema metodama generaliziranja i objašnjavanja prirodnih i tehničkih znanosti razvijaju svoju vlastitu metodičnost i znanstvenost kao način individualiziranja, opisanja i razumijevanja pojedinačnog događaja i konkretnog djelovanja, što omogućuje intersubjektivno sporazumijevanje i komuniciranje u povijesnom svijetu života, bilo među građanima u državi bilo među narodima i kulturama u suvremenom svijetu općenito.

Naslov pod kojim sam najavio sudjelovanje na ovom okruglom stolu glasi "Integrativna uloga duhovnih znanosti". Zajednička tema razgovora naslovljena je riječima "Društvena znanost i društvene promjene". Dok su promjene najavljene u pluralu, znanost je kao društvena naznačena u singularu. Koja je to "druš-

tvena znanost" koja pretendira na to da preuzme mjesto i ulogu što ih je imala filozofija? Poznato je da nekadašnju zadaću filozofije djelomično preuzimaju u posljednjih stotinu godina razvijene duhovne znanosti, koje su se u razlici prema prirodnim znanostima najprije nazivale povijesnim znanostima i znanostima kulture, a u posljednje vrijeme humanističkim i društvenim znanostima. U tom smislu moglo bi se govoriti o interdisciplinarnosti društvenih znanosti. Ali o čemu je u svemu tome zapravo riječ?

Podimo od mogućnosti sistematiziranja cjeline ljudskoga znanja i od postojeće klasifikacije znanosti. Zapravo svaki čovjek, a posebno svaki znanstvenik, raspolaze nekim "sistemom" znanja, što ga znanstvena sistematizacija razvrstava u područja, polja i grane znanosti. Tako je izvorna dioba znanosti na prirodne i duhovne sadržana već u prirodnoznanstvenom *quadriviumu*, koji je obuhvaćao aritmetiku, geometriju, astronomiju i glazbu te duhovnoznanstvenom *triviumu* čuvenih *septes artes liberales* europske tradicije. *Trivium* je obuhvaćao gramatiku, retoriku i dijalektiku te je sustavno istraživao čitav *studium humanitatis* u razlici prema *quadriviumu* kao *studium naturae*. Iako su se u novovjekovnom i suvremenom znanstvenom i tehničkom dobu razvile ponajprije prirodne i tehničke znanosti, a tek nakon njih i duhovne znanosti, zanimljivo je da i najnovija sistematizacija dijeli prirodne znanosti u četiri područja, a duhovne u dva područja... Tako u *Mostu* Ministarstva znanosti i tehnologije Republike Hrvatske, od prosinca 1994. na str. 18 nalazimo sljedeću podjelu znanstvenih područja: 1. prirodne znanosti, 2. tehničke znanosti, 3. biomedicinske znanosti, 4. biotehničke znanosti, 5. društvene znanosti i 6. humanističke znanosti. Nas, dakako, posebno zanimaju posljednja dva područja, pa ćemo za njih navesti i pripadajuća polja znanosti. Tako u područje društvenih znanosti pripadaju polja: antropologija, ekonomske znanosti, pravne znanosti, politologija, organizacijske znanosti, sociologija, obrazovanje – pedagogija i defektologija, demografija, socijalna geografija, kineziologija, informacijske znanosti i interdisciplinarne društvene znanosti, dok u područje humanističkih znanosti pripadaju polja: filozofija, povijesne znanosti, znanost o jeziku i književnosti (lingvistika i filologija), znanost o umjetnosti, etnologija, psihologija i teologija.

Kao što vidimo, ni u postojećoj sistematizaciji odnosno klasifikaciji znanosti nema izraza "duhovne znanosti". Na drugoj strani, u posljednje se vrijeme često govori o duhovnoj obnovi i duhovnosti. Tako sam, dolazeći na ovaj Okrugli stol, primijetio velik broj plakata po zidovima našega grada, s natpisom: "Nova duhovnost i društvo – kultura i demokracija u svjetlu društvenih alternativa za 21. stoljeće. Predavač: Indijski monah ...". Svakako valja pozdraviti inicijativu KIC-a i organizatora "Progressive Men's Spiritual Association", kao i predavača, gospodina Acarya Krtashivananda Avadhuta, da upoznaju i obogate našu sredinu indijskom kulturom i duhovnošću, jer će multikulturalnost u još većoj mjeri biti značajkom 21. stoljeća. Ali što znači multikulturalnost i "nova duhovnost", a prije svega sâm pojam duhovnosti?

Da bismo odgovorili na to pitanje, podsjetit ću na značenje riječi duh, duhovnost i duhovne znanosti. U europskoj filozofiji i znanosti pod duhom se misli čovjekova razumijevajuća snaga, pa je duh utoliko najuže povezan s razumom i umom. To

dolazi do izražaja posebno u identificiranju duha s oštroumnosću i duhovitošću kao čovjekovim bitnim svojstvima i sposobnostima. Da je pritom riječ o duhu kao ljudskoj pronalazačkoj i stvaralačkoj moći umnog i kulturnog življenja u svijetu, potvrđuju i izrazi "pronalazački duh", "stvaralački duh", "duh naroda" i, ponajprije, "duh svoga vremena", jer bez vremena nema ni svijeta o kojemu možemo nešto umno i smisleno reći. Utoliko se ljudski duh razlikuje od božanskog i svetog duha. Tako sveti duh neke pozitivne religije, npr. kao treća osoba svetog trojstva kršćanske religije nije primarno mišljen kao ljudski duh, nego kao neka transcendentna snaga koja se čovjeku pojavljuje i objavljuje. Isto tako je zao duh, kao đavao, duh mraka te primarno nije mišljen kao ljudski duh, nego kao mračna transcendentna snaga i moć zla. Otuda vjera u duhovna dobra i zla, pri čemu se duhove zla naziva sablastima i utvarama koje obuzimaju ne samo dječju maštu nego i narodna vjerovanja u moć duhova i "nevidljivih ruku". Nasuprot tome, jedno od bitnih svojstava ljudskoga duha jest vidovidost i umno unutarnje držanje. To je važno uočiti stoga jer duhovne znanosti za svoj predmet imaju samo ljudski duh i načine njegova ozbiljenja u svijetu. Otuda se duh i duhovnost o kojima govore duhovne znanosti odnose na ljudski duh i čovjekove duhovne sposobnosti, dakako ne samo u psihološkom i subjektivnom smislu nego prije svega u objektivnom smislu njihova raznolikog ozbiljenja u pojedinim područjima ljudskog duhovnog stvaralaštva od umjetnosti i znanosti preko morala i prava do države i povijesti.

Da bi se razumio taj "humanistički" i "društveni" karakter duhovnih, kulturnih ili povijesnih znanosti i ljudski duh, sa svim svojim sposobnostima i ozbiljenjima u svijetu, kao njihov navlastit predmet i imanentna svrha, ukazat ću na razliku koju najbolje izražavaju njemačke riječi *die Geistigkeit* i *geistig*, na jednoj strani, i *die Geistlichkeit* i *geistlich* na drugoj strani. Iako sve te riječi potječu od duha (*der Geist*) kao čovjekove misaone sposobnosti doživljavanja i promišljanja svijeta, tu specifično ljudsku sposobnost kao ljudsko duhovno razumijevanje i djelovanje zadržavaju i izražavaju samo *die Geistigkeit* kao duhovnost i *geistig* u smislu *die geistige Arbeit* kao duhovni rad, dok *die Geistlichkeit*, *der Geistliche* i *geistlich* upućuju na transcendentalnosti kojima služe kako svećenstvo i kler (*die Geistlichkeit*) tako i pojedini svećenik ili duhovnik (*der Geistliche*) i crkva, pa se *geistlich* može prevesti na hrvatski s "crkven" i "svećenički", ali ne "duhovni" u smislu ljudskog duha i duhovnih znanosti. Time nije ništa rečeno protiv duhovničke brige za dušu i njenu besmrtnost, pa ni u njenom religioznom i spiritualističkom smislu o kojemu izvještava vjerojatno i navedeni plakat o "novoj duhovnosti", nego je samo upozoreno na višeznačnost pojma duh i duhovnost te na potrebu lučenja duhovnog (*das Geistige*) od duhovničkog (*das Geistliche*).

Nakon ovoga kratkog ekskursa o duhovnosti vratimo se duhovnim znanostima i njihovoj integrativnoj ulozi – njihovu posredovanju ne samo između humanističkih i društvenih znanosti nego svih znanosti uopće kao izraza duha nekog doba, jer i prirodne i tehničke znanosti također su izrazi i povijesni proizvodi čovjekova duha i života u svijetu. Pa ipak, unatoč tom duhovnom jedinstvu čovjekova znanstvenog i povijesnog svijeta, uobičajila se razlika između duhovnih i prirodnih znanosti ne samo s obzirom na njihove osebujne predmete nego i s obzirom na svojevrzne metode i svrhe. U tom pogledu vidjeli smo i načelnu

razliku između *triviuma* i *quadriviuma* europske znanstvene tradicije, iz koje se razvijaju moderne prirodne i duhovne znanosti. Što se pak tiče svojevrzne predmetnosti, metodičke znanstvenosti i bitne svrhovitosti duhovnih znanosti, valja barem podsjetiti na put što su ga one prošle od Diltheya, Windelbanda i Rickerta preko Husserla do Rittera i Gadamera te njihovih učenika i rehabilitacije praktične filozofije (o tome vidi: W. Dilthey, *Uvod u duhovne znanosti*, E. Husserl, *Kriza europskih znanosti i transcendentna fenomenologija*, J. Ritter, *Metafizika i politika*, H-G. Gadamer, *Istina i metoda* i A. Pažanin, *Metafizika i praktična filozofija*).

Paralelno s rehabilitacijom praktične filozofije, u posljednjih tridesetak godina svjedoci smo obnove i daljnje izgradnje duhovnih znanosti. Samo u posljednje tri-četiri godine u Njemačkoj je objavljeno nekoliko knjiga o duhovnim znanostima i vodi se o njima zanimljiva i vrijedna rasprava. O tome najbolje govore sljedeći zbornici: *Die sogenannten Geisteswissenschaften: Aussenansichten*, *Die sogenannten Geisteswissenschaften: Innenansichten* i *Geisteswissenschaften heute* različitih autora te djelo G. Scholtza, *Zwischen Wissenschaftsanspruch und Orientierungsbedürfnis. Zu Grundlage und Wandel der Geisteswissenschaften*. Prema tim novim istraživanjima i shvaćanjima, duhovne znanosti nemaju više samo zadaću kompenziranja šteta što ih sa sobom donosi tehnizirana industrijska proizvodnja, kao još u Rittera, nego one, pored nadoknađivanja šteta modernoga života, razvijaju prije svega kritičku refleksiju o cjelokupnom kulturnom životu i povijesnom razvoju, o kulturnoj tradiciji i promjenama u Europi i svijetu općenito. U tom smislu duhovne znanosti ne pomažu samo razumijevanju tradicije i čovjekovu orijentiranju u svijetu nego su one svojevrzne znanosti kulturnog i političkog obrazovanja. U razlici prema prirodnim znanostima duhovne znanosti obuhvaćaju stoga kako humanističke tako i društvene znanosti, od lingvistike i filologije preko etike i politike, historije, psihologije, sociologije, ekonomije i prava do teologije i filozofije.

Već u naznačenom smislu ujedinjavanja humanističkih i društvenih znanosti, duhovne znanosti pokazuju svoju integrativnu ulogu, i to kako u etičkopoličkom obrazovanju i izgrađivanju suvremenog čovjeka kao građanina tako i u njegovu orijentiranju u svijetu uopće i djelovanju u povijesnom svijetu života. One ga pritom oslobađaju raznih oblika ideologiziranja i indoktriniranja te od egološkog zatvaranja modernog čovjeka u sebe, bilo da se ono vrši u obliku poetičkog subjektiviranja i tehniziranja bilo njegova disociranja u modernom liberalnom društvu. Tu svoju integrativnu ulogu duhovne znanosti dakako mogu igrati samo ako se i same razvijaju kao znanosti upravo modernoga svijeta, kao što su se razvile prirodne i tehničke znanosti, ali da pritom u razlici prema metodama generaliziranja što ih razvijaju razne prirodne i tehničke znanosti razvijaju i pokažu svoju vlastitu metodičnost kao način individualiziranja, opisivanja i razumijevanja pojedinačnog događaja i konkretnog djelovanja u povijesnom svijetu života. Na taj način duhovne znanosti tematiziraju bitne svrhe ljudskog življenja i djelovanja. Ne prepuštajući te bitne svrhe i vrhunske vrijednosti kulturnog življenja nikakvom iracionalizmu, mitu i mitologijama, duhovne znanosti izbjegavaju jednostranost modernog znanstvenog uma kao jednoumlja i jednostranosti novovjekovlja time što, i ako pokazuju i razvijaju raznolikost uma i raznovrsnost ljudskog znanja

pomoću svojevrstne znanstvenosti i metodičnosti suvremenih društvenih i humanističkih znanosti. U tom pogledu one se razvijaju na tragu autonomije praktičnoga uma kao suvremeni znanstveni oblici ljudske punoljetnosti i zbiljske odgovornosti čovjeka za njegovo djelovanje i za "sudbinu" svijeta.

Prije nekoliko godina Hans Jonas je objavio svoju knjigu *Princip odgovornosti*, u kojoj je razmatrao problem odgovornosti ne samo u individualnoetičkom smislu nego i s obzirom na posljedice našega djelovanja za uvjete življenja općenito, a posebno za uvjete življenja budućih generacija ljudi. Za našu raspravu to načelo odgovornosti je zanimljivo, jer i ono govori o društvenim promjenama i o promjenama u svijetu uopće te o odgovornosti konkretnog ljudstva ne samo za stanje svijeta u njegovoj sadašnjosti nego i za posljedice njegova djelovanja za buduće generacije i za budućnost svijeta. Prema Jonasovu načelu odgovornosti, niti jedna generacija ne bi budućim generacijama smjela ostaviti lošije uvjete življenja nego što ih je sama zatekla. To novo načelo odgovornosti dodatak je tradicionalnoj individualnoj etici i praktičnoj filozofiji te se u svojem zahtjevu može razumjeti samo iz obzora povezanosti suvremenih duhovnih, dakle društvenih i humanističkih, znanosti s prirodnim znanostima. Ta povezanost i interdisciplinarna suradnja duhovnih s prirodnim, prije svega biomedicinskim i biotehničkim znanostima ne znači ni padanje u biologizam ni u tehnicizam, nego predstavlja nastojanje da se uz pomoć rezultata i tih pojedinačnih znanosti odgovori što je bolje moguće na životna pitanja svoga doba. U tome dolazi do izražaja integrativna uloga duhovnih znanosti, ne samo među humanističkim i društvenim nego i među prirodnim i tehničkim znanostima, ako probleme svoga ljudstva i svijeta uopće nastoje riješiti primjerenom svojem dobu i rezultatima svih znanosti. Da bi ispunile tu svoju zadaću, duhovne znanosti tematiziraju dakako prije svega svoje područje, tj. kulturni i politički život, ali pri tome koriste spoznajne rezultate i ostalih znanosti upravo u onom istom smislu u kojemu one u svojem istraživanju i spoznavanju koriste i metode objašnjavanja kao tipične metode prirodnih znanosti, ali ne ostaju na tome, nego razvijaju svoju vlastitu metodičnost duhovnoznanstvenog razumijevanja čovjekova povijesnog djelovanja i svrhovitog razvijanja kulture. U vezi s tim javljaju se mnogi problemi i strukture, vrijednosti i svrhovitosti, koji se ne mogu objasniti ni metodama ni rezultatima prirodnih i tehničkih znanosti, pa otuda izrasta potreba duhovnih znanosti da istraže, kako subjektivno djelovanje tako intersubjektivno i povijesno razumijevanje, sporazumijevanje i komuniciranje, bilo među građanima u državi bilo među narodima i kulturama u povijesti i svijetu općenito.

Multikulturalnost sve više postaje imperativ suvremenog svijeta, a interkulturalno razumijevanje kao pretpostavku za komuniciranje među kulturama i tradicijama mogu primjerenom razložiti samo duhovne znanosti, kako svojim istraživanjem estetskih vrijednosti i očuvanja povijesnih tradicija tako i etičkopolitičkog orijentiranja i djelovanja. Dakako, upravo u suvremenom svijetu multikulturalnosti nameće se potreba kritičnosti, ne samo spram stranih kultura i tradicija nego i spram vlastite. U tom pogledu i europska tradicija se mora osloboditi eurocentrizma i tzv. "kulturnog imperijalizma". Mi se, iako smo Srednja Europa, na svakom koraku susrećemo s raznim oblicima ne samo nerazumijevanja nego i

namjernih diskriminacija. Ovaj rat je potencirao ne samo netolerantnost nego je i pravo jačega ponovno učinio jedinim pravom. Često se pitamo kako je to moguće usred Europe, kojoj smo svagda povijesno i kulturno pripadali i na osnovi toga vjerovali da pravo jačega pripada prije carstvu životinja nego ljudskoj zajednici? Svoje smo prirodno pravo povijesno baštinili s europskom kulturnom tradicijom, pa i svoju pripadnost Europi ističemo ne iz neke apstraktne zaljubljenosti u Europu nego iz najdubljih uvida u tu povijesnu i kulturnu pripadnost i utemeljenost našega opstanka na izvorima europskog duha i slobode koji se razvijaju i obistinjuju pomoću uma, a ne pomoću sile i "prava" jačega.

Ovdje nije moguće ulaziti niti u multikulturalnost života u suvremenoj Europi i svijetu općenito, kao novi fenomen, koji će još više karakterizirati svijet u 21. stoljeću, niti u povijest europske tradicije, pa ni u zadatke duhovnih znanosti. Stoga ću zaključiti napomenom da se struktura i zadaća duhovnih znanosti danas može ispuniti na dva načina: prvi, kao cjelinu humanističkih i društvenih znanosti, a drugi je način da se duhovne znanosti pokuša reducirati i odrediti u njihovu užem značenju kao etičkopolitičke znanosti, koje tematiziraju i unapređuju čovjekovo samorazumijevanje, njegovo orijentiranje u svijetu života i etičkopolitičko djelovanje u državi i povijesti. Ne na podcjenjivanju etičkopolitičke uloge duhovnih znanosti, nego upravo na osnovi nje i svega ranije iznesenoga, proizlazi šire integrativno značenje društvenih i humanističkih znanosti, a u najširem značenju svih znanosti kao djela i proizvoda duha.

Što se pak tiče uloge znanstvenika i intelektualaca, o čemu je i u današnjoj raspravi bilo mnogo riječi, nama je od Platona do danas poznato da intelektualci, zvali se oni filozofi ili znanstvenici, umjetnici ili kulturni djelatnici, nisu time što su intelektualci pozvani da budu vladari, pa ni savjetnici vladara, jer kao istraživači istine i zagovornici pravednosti oni djelom u području svojega zanimanja i utjecajem u kulturnoj javnosti izražavaju zbiljske probleme svoga doba i time omogućuju njihovo sagledavanje i ozbiljenje, kojemu ozbiljenju i konkretnom svijetu života intelektualci kao građani, točnije kao državljani, pomažu kao svi "punoljetni" građani u Aristotelovu određenju "istinskog građanina" kao onoga koji zna i vladati se i pokoravati se. Dakako, to je i danas moguće samo u istinski liberalnodemokratskoj državi. Zato se kao intelektualci i građani i borimo za nju. A kako je to teško postići, tj. ozbiljiti, pokazuje i razvijeni Zapad, koji od Bacona do danas nije našao rješenje primjerenog povezivanja struke i političkog djelovanja, tj. rada i politike, hegelovski rečeno građanskog društva i države, nego ih je ili identificirao ili odvojio i prepustio političkoj i tehnokratskoj "eliti". Nasuprot Machiavellijevu voluntarizmu politike, Bacon je zagovarao tehnokratizam i za sferu politike. Nama dakako ne odgovara ni tvornica diktature makijavelističkog stila, što je zagovara i razvija suvremeni autokratizam i totalitarizam, ni diktatura tvornica u smislu Baconova tehnokratizma, što je zagovara i razvija moderni pozitivizam i tehnicizam.

Duhovne znanosti i njihovo fenomenološko i hermeneutičko razumijevanje čovjeka, njegova opstanka i povijesti, pružaju drukčije i primjerenije samorazumijevanje čovjeka, njegovo orijentiranje i djelovanje u svijetu nego što ga pružaju pozitivistička i analitička filozofija i znanost te u već naznačenom smislu izbje-

vaju jednostranosti novovjekovnog razvitka, pa i tehnokratizma i autokratizma, i to u svim sferama ljudskog življenja, od osobnog etičkog djelovanja preko intersubjektivnog do multikulturalnog razumijevanja i komuniciranja na razini suvremene svjetske povijesti. Tu se ponovno susrećemo s problemom multikulturalnosti. Naravno, prihvaćanje multikulturalnosti za nas ne znači odricanje od vlastite europske kulturne tradicije, jer razumijevanjem drugih kultura i prihvaćanjem njihovih zbiljskih vrijednosti mi obogaćujemo vlastiti život i europsku kulturu, štoviše, time dalje razvijamo univerzalno ljudstvo od kojega ona sama polazi kao od svojih umnih temelja. Europa se stoga ne smije reducirati na jedan od svojih izvora i temelja – niti samo na novovjekovni, niti samo na kršćanski, niti samo na rimski, niti samo na grčki temelj i izvor. Kao što je poznato, Grci su svojom filozofijom i politikom umno utemeljili dva bitna programa ljudskog života. Njih danas prihvaća čitav civilizirani svijet u obliku suvremene znanstvene tehnike i demokratizirane politike. Prihvaćanje i razvijanje tih bitnih stečevina europske kulture na svim stranama suvremenog svijeta ne shvaćam kao nametanje eurocentrizma, jer narodi širom svijeta prihvaćaju znanstvenotehničku proizvodnju i razvijaju liberalnodemokratski politički život kako bi ozbiljili svoje bitne ljudske mogućnosti ili, kao što reče Edmund Husserl, razvili "čovječanstvu kao takvome urođeni um". Iz uma i pomoću uma oblikovani tehnički i politički opstanak doista zahvaljujemo europskoj kulturnoj tradiciji, a danas ga sve više prihvaćaju i izvan europske kulture kao vlastiti tehničkoznanstveni program i liberalnodemokratski način razvijanja svoga života. Hrvatska već stoljećima počiva na tim temeljima grčkog, rimskog i kršćanskog, a onda i novovjekovnog i suvremenog razumijevanja i razvijanja svijeta i života. Otuda nam suvremene promjene i raznoliki društveni razvitak nisu tuđi ni neočekivani, jer su, iako povezani s raznim teškoćama, pripremljeni vlastitom poviješću i kulturnom tradicijom, pa mogu biti potpomognuti i promaknuti i suvremenim razvijanjem duhovnih znanosti u već naznačenom smislu.

THE INTEGRATIVE ROLE OF SPIRITUAL SCIENCES

Ante Pažanin

Faculty of Political Sciences, Zagreb

Commencing with the possibility of systematization of the entire human knowledge and the existing classification of science, the author points out the historical and systematical role of spiritual sciences in it, as a common name for the contemporary fields of social and humanistic sciences. They are spiritual in as much as they explore by means of their own method the human spirit and its diverse forms of actualization in the world, from art and law to ethics and history, religion and philosophy. The initial point of spiritual sciences is motivation and purposefulness of human action and they play an integrative role not only by joining humanistic and social sciences but also all sciences in general as an expression of the spirit of a certain age. In spite of this spiritual unity of the human historical world, the difference between natural sciences as sciences of explanation and spiritual sciences as sciences of understanding has become customary. Therefore, according to the most recent research, especially in the field of German language, spiritual sciences include social and humanistic sciences from linguistics and philology, through economics, sociology, political science, history, law and psychology to communication sciences, theology and philosophy, i.e. all the sciences which develop their own methodical and scientific quality as a mode of individualizing, describing and understanding the individual event and concrete action, with regard to the difference in the methods of generalization and explanation of natural and technical sciences. This enables intersubjective communication in the historical world of life, among citizens in a state as well as among nations and cultures in the contemporary world in general.

DIE INTEGRATIVE ROLLE DER GEISTESWISSENSCHAFTEN

Ante Pažanin

Fakultät der Politikwissenschaften, Zagreb

Von der Möglichkeit der Systematisierung der Gesamtheit der menschlichen Kenntnisse und von der bestehenden Klassifizierung der Wissenschaft ausgehend, zeigt der Autor die geschichtliche und systematische Position der Geisteswissenschaften darin, als des gemeinsamen Begriffs für die heutigen Bereiche der Sozialwissenschaften und der humanistischen Wissenschaften. Sie sind geistlich dadurch, daß sie mit Hilfe eigener Methode den menschlichen Geist und die Formen seiner verschiedenartigen Verwirklichung in der Welt, von Kunst und Recht über Moral und Politik bis zur Geschichte, Religion und Philosophie untersuchen. Die Geisteswissenschaften gehen von der Motivation und Zweckmäßigkeit der menschlichen Tätigkeit aus und haben eine integrative Rolle dadurch, daß sie nicht nur die humanistischen und die Geisteswissenschaften, sondern auch alle Wissenschaften im Allgemeinen als den Ausdruck eines Zeitgeistes verbinden. Trotz dieser Geistesinheit der menschlichen geschichtlichen Welt hat sich der Unterschied zwischen der Naturwissenschaften als der Wissenschaften der Erklärung und der Geisteswissenschaften als der Wissenschaften des Verstehenskönnens eingebürgert. In diesem Sinne und nach den jüngsten Untersuchungen umfassen die Geisteswissenschaften besonders im deutschen Sprachraum die Sozialwissenschaften und die humanistischen Wissenschaften von Linguistik und Philologie über Wirtschaftswissenschaft, Soziologie, Politologie, Geschichte, Rechtswissenschaft und Psychologie bis zur Kommunikologie, Theologie und Philosophie, d.h. all diese Wissenschaften, die im Unterschied zu den Methoden der Generalisierung und der Erklärung der Naturwissenschaften und der technischen Wissenschaften ihr eigenes Methodische und ihre Wissenschaftlichkeit als eine Art der Individualisierung, Beschreibung und des Verstehenskönnens des einzelnen Geschehens und der konkreten Tätigkeit entwickeln, was das intersubjektive Verständnis und Kommunikation in der geschichtlichen Welt des Lebens entweder zwischen den Bürgern eines Staates oder zwischen den Völkern und Kulturen in der zeitgenössischen Welt im Allgemeinen ermöglicht.